Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 50, Şubat 2021, s. 449-461

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.49215>

Arş. Gör. Tuğçe TAKOĞLU

Sakarya Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, tugcetakoglu@sakarya.edu.tr

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT SATIR ARASI İLK KUR'AN TERCÜMESİNDE TAMLAMALAR

Özet

Tarih boyunca farklı dinleri benimseyen Türkler, bu dinlerin öğretilerini yayma amacıyla birçok eser ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde İslamı seçtikleri ilk zamanlardan itibaren Kur'an'ı Türkçeye çevirerek bu dini öğrenmeye ve öğretmeye çalışmışlardır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde de bu durum devam etmiştir. Yapılan tercüme dönemin dil özelliklerini yansıtmalarının yanında çeviride kullanılan tamlamalar da Türkçenin zenginliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada tamlamanın geleneksel gramerde nasıl ele alındığı, hangi noktaların muğlak kaldığı ve nasıl izah edilmesi gerektiği tartışıldıktan sonra asıl unsur ve yardımcı unsur ilişkisine bağlı olarak telaffuz edilmeyen tamlanan durumu açıklanacaktır. Daha sonra eserdeki Allah vasıflarına ait tamlananı telaffuz edilmeyen örnekler ortaya konulup incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, tamlama, tercüme

PHRASES IN THE FIRST INTERLINEAR TRANSLATION OF THE QURAN INTO OLD ANATOLIAN TURKISH

Abstract

Turks, who have adopted different religions throughout history, have produced many works in order to spread the teachings of these religions. In the same way, from the first time they chose Islam, they tried to learn and teach this religion by translating the Qur'an into Turkish. This situation continued during the Old Anatolian Turkish period. In addition to the fact that the translations reflect the

language characteristics of the period, the phrases used in translation also reveal the richness of the Turkish language. In this study, after discussing how phrases are handled in traditional grammar, which points remain ambiguous, and how they should be explained, depending on the relationship between the main element and the auxiliary element, the unspoken complemented condition will be explained. Later, examples of the qualities of Allah, which are not its pronounced complemented in the work, will be put forward and examined.

Keywords: Old Anatolian Turkish, phrase, translation

Tamlama nedir?

Birçok gramer çalışmasına konu olan tamlama, genel olarak dilciler tarafından benzer şekillerde ele alınmış ve daha sonrasında bu görüşler yaygın bir hal almıştır. Ortaokul sıralarından itibaren öğretilmeye başlayan tamlamanın, tamlayan ve tamlanan olmak üzere iki unsurun meydana gelmesiyle oluştuğu, sıfat tamlaması ve isim tamlaması olmak üzere iki çeşitten ibaret olduğu fikri, bahsedilen yaygın görüşün bir sonucudur. Nitekim Sözlük'te tamlamanın bir adın başka bir ad, zamir veya sıfatla birlikte oluşturduğu “kelime grubu” olduğu söylenir. Korkmaz (1992: 145) da benzer şekilde bir ismin anlamının tam olarak belirlenebilmesi için o ismin tamlayan görevindeki bir isim veya isim soyundan sıfat, zamir gibi başka bir kelimeyle tamamlanmasına, bir tamlayanla bir tamlananın oluşturduğu “kelime grubu”na tamlama der. Ancak bu açıklamadan bir kelimenin anlamının tamlama içinde olmadan belirlenemediği sonucu çıkabilir ki, kelime dediğimiz unsur zaten anlamdır. “tam olarak belirlenebilmesi” tabiri ayrıntılanabilmesine işaret ediyor olmalıdır.

Vardar bir tamlayanla bir tamlanandan oluşan dizinin tamlama olduğunu söyler. Topaloğlu da tamlamayı, bir tamlayanla bir tamlanandan meydana gelen “kelime öbeği” olarak açıklar.

Karaağaç (2013: 794) ilişkilendirme öbeklerinde tamlayıcılarla, nitelendirme öbeklerinde niteleyicilerle ve cümlelerde açıklayıcılarla kurulan bütün yapıların tamlama olduğunu belirtir.

Açıklamalarda dikkat çeken ilk şey, zamir ve sıfatın bir kelime çeşidi olarak gösterilmesidir. Üstünde düşünülmesi gereken bir diğer nokta tamlanan ve tamlayan arasındaki bağı belirtmekten ziyade bu iki unsurun yan yana gelmesiyle bir “grup” oluştuğunun üzerinde durulmasıdır. Nitekim bu tanımların dışında gramer kitaplarında genel olarak “Belirtme Grupları”, “Kelime Grupları” gibi başlıklar altında tamlamalara da yer verilir. (Bilgegil 2014: 108-134), (Banguoğlu 1995: 497-519), (Ergin 2013: 374-397), (Delice 2018: 14-53), (Karahan 2008: 39-84).

Bilgegil (2014: 108) “belirtme grupları” terimini birden ziyade kelimedenden meydana geldiği halde cümledeki görevi bakımından bir tek kelimedenden farksız olan ve gerektiği takdirde bir kelimeymiş gibi çekim eki alabilen isim soyundan kelimelerin oluşturduğu birleşik sözler olarak açıklar.

Deny (2012:657) “kelime öbeği” terimini kullanır. Kelimelerin biçim bakımından olduğu gibi mantık bakımından da bir bütün meydana getiren her bir topluluğuna “kelime öbeği” dendiğini söyler.

Banguoğlu (1995: 496) sözü geliştirmek üzere kelimelerin öbeklendiğini, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirdiklerini ve böylece tek kavram anlatmaya doğru gittiklerini, bunlara kelime öbekleri dendiğini söyler.

Benzer nitelikteki bu açıklamalarda da grup terimi kuralsız bir şekilde yan yana gelen sözcüklerin varlığını düşündürmektedir. Nitekim bu başlıkların altında verilen “babalar ile oğulları” (Karahana 2008: 65), “senden haber” (Bilgegil 2014: 150), “bundan dolayı” (Ergin 2013: 392) gibi örneklerde cümlelerden ve dolayısıyla bağlamdan koparılan kelimelerin kendi aralarında bağlantı yoktur.

Turan (2018) farklı olarak kelimelerin müstakil olan telaffuzlarını birbirlerine karşı koruyan ve anlamlarını münferit olarak algılamayı kolaylaştıran bir telaffuz aralığı süresiyle, önceki tamlayan (yardımcı unsur) sonraki tamlanan (asıl unsur) göreviyle ilişkili olarak sıralandıklarını; önceki kelimenin sonrakine tabi olduğunu söyleyerek tamlayan ve tamlanan arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, Turan’ın açıklamasından hareketle tamlamanın asıl unsur ve asıl unsura karşı görevli olan yardımcı unsurdan oluştuğunu, bu iki unsurun birbirini tamamladığını ve unsurların fonksiyona sahip eklerle (sıfatlama eki, sıfat fiil eki, ilgi eki vb.) birbirine bağlandığı söylenebilir.

Tamlananın görev kategorisinde olmak ne demektir?

Tamlamalar asıl unsur ve asıl unsura karşı görevli olan yardımcı unsurdan oluşur. Ancak bazı durumlarda tamlanan telaffuz edilmeyebilir. Konuyla ilgili çalışmalarda “eksilti” olarak adlandırılan bu durum, dilciler açısından şöyle değerlendirilmiştir:

Özmen (1996: 71), dilde en az kural ilkesi nedeniyle bir kelimenin, kelime grubu ya da cümlelerin, herhangi bir ögesinin, anlam karışıklığına yol açmayacak şekilde eksiltilebilmesi olayına eksilti der.

Aydın (2012: 169-181) dilde en az çaba ilkesi, gereksiz tekrarlardan kaçınma zorunluluğu, estetik kaygı gibi sebeplerle iletişim sırasında kimi dil birimlerinin derin yapıda bırakıldığını ve yüzey yapıda boşluklar oluştuğunu söyler.

Demirci (2014: 187) sesteki kelimeye, ögeden cümleye herhangi bir dil unsurunun, içinde bulunduğu bağlamdan dolayı görüntüde olmasa da tahmin edilebildiği için, fonetik olarak temsil edilmeyip atılmasına eksilti dendiğini söylemiştir. Söylenmediği ve yazılmadığı halde zihin tarafından tamamlanabilen boşlukların derin yapıda mevcut olduğunu ancak yüzey yapıda olmadığını belirtir. Bu eksiltinin sebebinin en az çaba yasası veya üslup gereği olduğunu ifade eder.

Üstünova’ya göre (2014: 58) iletişimde zamandan- emekten tasarruf- en az çaba ilkesi-, dilin tekrarlardan hoşlanmayışı, estetiğe olan düşkünlüğü gibi nedenler, kimi birimlerin yüzey yapıya taşınmasına izin vermeyip derin yapıda bırakılır. Vericinin, alıcının bildiğini varsaydığı bilgiler için ayrıntıya girmediklerinin, kendi üslubu doğrultusunda iletilerini kapalı bir biçimde alıcıyı düşünmeye itecek tarzda sunabileceğini söyler.

Derin yapıda kalan unsur her zaman bir kelime olmayabilir. Bazı durumlarda eklerde telaffuz edilmez. Bu konuda Gemalmaz (1996:1), ekleşme gerçekleştirilirken dillerin gelişmesini sürekli etkileyen kolaylık ve anlaşılabilirlik kanunları gereği bu görev öğelerinin

zaman zaman oldukça aşındığını bazen de görevlerini kendilerini kuşatan diğer görev ve anlam öğelerine bırakarak düştüklerini veya daha başlangıçta işaretli bir öge karşısında işaretli kaldıklarını belirtir. Karaağaç (2013: 366) da “eksiz biçim birimi”nin anlam ve işlevce var olmasına rağmen kullanılmayan ek durumu olduğunu söyler.

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Ø morfeminin telaffuz edilmemesi yok olduğu anlamına gelmez. Görev olarak ekleşmede veya cümlede bulunur. Ancak morfemlerin telaffuz edilmeyişinin tek sebebi en az çaba kanunu değildir. Bu nedenlerden biri olarak dilin karşıtlık gereği bazı morfemleri damgaladığı örneği verilebilir. Çokluk ekine karşı teklik ekinin +Ø olması gibi. Turan, bu konuda “Gösterme Sıfat Fiili” makalesinde telaffuz edilmeyen tamlanan durumunun yapı farkından kaynaklanmadığını, tamlayanın vurgunun tamlananla paylaşılmamasını gerekli kılan nitelikteki fonksiyonların sıfatı olarak kullanıldığı durumları yansıttığı için, anlamlı tamlanan karşıtlığındaki kullanışların hayata geçmediğini belirtir.

Eserde incelediğimiz örneklerde asıl unsur olan tamlanan vurgulanmak istenen unsurun önüne geçmesin diye telaffuz edilmediği görülür. Bu durumda morfofonetik olarak görünmeyen unsur morfofonemik olarak varlığını korur. Dolayısıyla telaffuz edilmeyen kelimeler yargıda, telaffuz edilmeyen ekler ekleşmede karışıklığa neden olmaz.

Satır Arası Kur'an Tercümesi

Çalışmaya kaynaklık eden Kur'an Tercümesinin tıpkıbasımını Bursa İnebey Kütüphanesi'nden edinilmiştir.

Çalışmada sadece tamlananı telaffuz edilmeyen tamlamalar işlenmiştir ancak bunun dışında eserde Allah vasıflarını anlatmak için “âlemler çalabı”, “hikmetler issi” gibi isim tamlaması kuran eklerin bir alt kategorisi olan belirtme ekleriyle kurulan isim isim tamlamalı kullanımlar da mevcuttur.

Tamlananı Görev Kategorisinde Olan Tamlamalar

“başladum adıyla tanrı te'ālānuñ ki rızķ vericidür ve rahmet edicidür” 1-b/2

rızķ+Ø+Ø ver-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

rahmet+Ø+Ø ed-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tanrı te'ālā kaplamışdur kâfirleri..” 3b/7

ķap+la-Ø-mış+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“eger dilese tanrı te'ālā giderürdi anlaruñ kulaķlarını gözlerini...” 4a/2

gid-er-Ø-ür+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-di+Ø+Ø

“ol tanrı her nesneyi bilicidür” 5b/1-2

bil-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“yā allāh sen münezzehsin” 5b/6

münezzeh+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+si+n

“... barķa 'aybdan sen bize öğretgen nesneyi” 5b/6

öğret-Ø-gen+Ø+Ø+Ø nesne+Ø+yi

“ol tañrı yarlığayıcıdur” 6b/2

yarlığa-Ø-yıcı+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“ol tañrı tevbeler kabûl eyleyicidir” 8a/5

tevbe+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“... tañrı te‘âlâ bilicidir...” 14b/2

bil-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘âlâ düşmandur kâfirlere...”15a

düşman+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘âlâ her nesneye kâdirdür...” 16a/5

kâdir+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘âlâ siz işledigünüz işleri göricidir...” 16b/6

gör-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“tañrı te‘âlânuñdur gün doğduğı yir gün batduğı yir dağı pes kankı yaña yüz çevürseñüz tañrı te‘âlâ ol yirde hâzırdur tahkîk tañrı te‘âlâ geñ rahmetlûdür” 17b/2

hâzır+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

rahmet+Ø+lü+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“...bizi kılğıl mutî ‘ ve münkâd senünj tã‘atüne...” 19a/4

kıl-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø¹

“tahkîk sensin işidici bilici du‘âlar kabûl eyleyici...” 19a/4

işid-Ø-ici+Ø+Ø

du‘â+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“...ey çalabumuz gönder dağı anlara bir peygamber ...” 19a/6

gönder-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“... sensin [19b] ‘izzetlü hükm eyleyici kullaruña...” 19a/7-19b

‘izzet+Ø+lü+Ø+Ø

hükm+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“kişiler esirgeyicidir rahmet kılıcıdur...” 21b/2

esirge-Ø-yici+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

rahmet+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘âlâ ‘amelleri kabûl edicidir...” 23b/2

¹ Emir sıfat fiil eki telaffuz edilmeyen bir ektir. Turan (2008) emir sıfat fiil ekinin emir kuvvetinde bir isteği yansıttığı için damgalandığını belirtir.

- ķabŭl+Ø+Ø ed-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
“...taŋrı te‘ālā yazuķlar baĝıřlayıcıdur...” 25b/4
baĝıř+la-Ø-yıcı+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø
“...taŋrı te‘ālā tiz ĥesāb edicidŭr...” 31a/2
ĥesāb+Ø+Ø ed-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
“...taŋrı te‘ālā ‘azīzdŭr” 31b/5
‘azīz+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
“...ĥikmet idicidŭr ķullarına” 35b
hikmet+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
“...taŋrı te‘ālā sizi şınayaçaķdur ulu ırmaķıla...” 40a/2
şına-Ø-yaçak+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø
“...ol taŋrı birdŭr...” 41a/7
bir+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
“...ol taŋrı yücedŭr uludur...” 41b/4
yüce+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
ulu+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø
“taŋrı te‘ālā ģanīdŭr sizŭŋ řadakaŋuzdan meřķŭrdur...” 44b/2
meřķŭr+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø
“...‘afv eyle bize yazuķlarımızda baĝıřla...” 48a/7
‘afv+Ø+Ø eyle-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø
“...taŋrı te‘ālā ‘azīzdŭr intikām idicidŭr ķullarına...” 48b/7
intikām+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
“... ey çalabumuz yüregŭmŭze řek bıraķma...” 49a/7
řek+Ø+Ø bıraķ-ma-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø
“...sensin nimetler baĝıřlayıcı...” 49b
nimet+ler+Ø baĝıř+la-Ø-yıcı+Ø+Ø
“yā muĥammed eyit ey benŭm taŋrım ki yirler ve ģŭkler mŭlkine pādiřāhsın...” 51b/5
pādiřāh+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+sı+n
“...taŋrı te‘ālā řefķat eyleyicidŭr ķullarına...” 52b/2
řefķat+Ø+Ø eyle-Ø-yici+Ø+Ø+Ø+dŭr-Ø-Ø+Ø+Ø
“...taŋrı te‘ālā tanuķdur siz işlegen (4) işlere...” 61a/3-4
tanu-ķ+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā bilicidür (7) yürekden geçen fikirleri...” 64a/6-7

bil-Ø-ici+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“... ya tañrı te‘ālā anların du‘āsın kabûl eyleye (7) ya ‘azâb ide anlara...” 65a/6-7

kabûl+Ø+Ø ey+le-Ø-ye+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

‘azâb+Ø+Ø id-Ø-e+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“... tañrı te‘ālā sizün üstünüze rakıbdür” 76a/2

rakıb+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø

“... tañrı te‘ālā ‘afv idicidür...” 84a/6

‘afv+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā kıytara kâfirler mekrini...” 90b/2

kıytar-Ø-a+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

ola ki tañrı te‘ālā nuşret vire...” 115b/7

nuşret+Ø+Ø vir-Ø-e+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā kıatı ‘azâbludur...” 123b/2

‘azâb+Ø+lu+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā aña rahmet eylemişdür...” 129a/6

rahmet+Ø+Ø ey+le-Ø-miş+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...ol tañrı te‘ālā kıahr idicidür kıullarını...” 129b

kıahr+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“eyide tañrı te‘ālā anlara bu kıa kıdegülmidür...” 130b/7

eyid-Ø-e+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā (7) kıâdirdür bir âyet indürmege...” 131b/6-7

kıâdir+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“... sen kıhükm eyleyiciler kıayurlusun...” 165a/3

kıayur+Ø+lu+Ø+Ø

“...ey bizi yaradan allâh bize şabırlu kıvir da kıbizüm canumuz al müsülmânken” 168b/2

şabır+lu kıvir+Ø+Ø vir-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

al-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“müsâ eyitdi ey kıçalabum bağışla benüm ve kıarındaşımun kıgünâhını da kıgivür bizi senün rahmetüne” 173a

bağış+la-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

givür-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“...diri eyleyen oldur” 174b/3

diri+Ø+Ø ey+le-Ø-yen+Ø+Ø

“öldüren dağı oldur...” 174b/4

öl-dür-Ø-en+Ø+Ø

“za‘îf edecidür kâfir mekrini...” 184a/7

za‘îf+Ø+Ø ed-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā (3) muhkem kuvvetlüdür...” 189b/2-3

kuvvet+Ø+lü+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā çıkaracakdur siz saklağanı” 204a/3

çık-ar-Ø-acak+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā görecekdür (7) sizün ‘ameliñizi...” 211a/6-7

gör-Ø-ecek+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“ey çalabumuz yerü bitür (3) anlaruñ mällarını dağı mühr ur yürekleri üstine...” 228b/2-3

yerü+Ø+Ø bit-ür-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

mühr+Ø+Ø ur-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“... taparmen ol tañrıya ki sizi yaratdı ve sizi öldüriserdür” 230b/3

öl-dür-Ø-iser+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...benüm çalabum her nesneyi şaklayıcıdur” 239a/4

şak+la-Ø-yıcı+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“... benüm çalabum rahmet idicidür luğ idicidür...” 243b/3

luğ+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“seni yaradan tañrı dilediği nesneyi işleyicidür...” 245a/7

iş+le-Ø-yici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...ögredecekdür saña düşler ta‘bîrini” 247b/7

ögre-d-Ø-ecek+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“dağı tamām idecekdür ni‘metlerini senün üstüne...” 248a

tamām+Ø+Ø id-Ø-ecek+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø Ø+Ø+Ø

“... gökler yaradıcısı dağı yirleri okur sizi tā yarlığaya (4) günāhlaruñuzdan...” 270b/3-4

gök+ler+Ø yarad-Ø-ıcı+Ø+Ø+sı+Ø

yarlığa-Ø-ya+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø Ø+Ø+Ø

“... allāh beñdeşsüzdür...” 275b

beñdeş+Ø+süz+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“... sizün tañrıñuz şefkatlüdür...” 283a

şefkat+Ø+lü+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā (3) doğru yol göstericidir...” 283a/3-4

yol+Ø+Ø göster-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“anuñıla sizi şınar tañrı te‘ālā dahı beyān idecekdür size kıyāmet güninde ol nesne ...” 293b/6

beyān+Ø+Ø id-Ø-ecek+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“tañrı te‘ālā yitişdüre maķām-ı maħmūda...” 308b/2

yit-iş-dür-Ø-e+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“... iy bizi yaradan tañrı senün rahmetün den bize ni‘metler vir...” 313a/5

vir-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“... anı aru kıl kavilde ve ‘amelde...” 326a/2

aru+Ø+Ø kıl-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“... anlaruñ yüreginde tañrı te‘ālā muħabbet kılacaktır” 333b/5

muħabbet+Ø+Ø kıl-Ø-acaķ+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“... yüregümi ıar eyleme dahı geñez eyle baña işimi...” 335b

ıar+Ø+Ø ey+le-me-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

geñez+Ø+Ø ey+le-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“mūsā eyitdi tañrıımız oldur ki her nesnenün şeklini ve şüretini donatmışdur...” 337a

dona-t-Ø-mış+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“... indür beni ıutlu menzile” 368a/6

in-dür-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“... ol ıayırlusıdur rızķ viricilerün...” 371b/3

ıayır+Ø+lu+Ø+Ø

“ol günde anlara tañrı te‘ālā tamām virecekdür...” 378a

tamām+Ø+Ø vir-Ø-ecek+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“... ol tañrı te‘ālā mev‘ūdıdur (6) va‘de eylemişdür lāyıkdur suvāl itmege...” 387a/5-6

va‘de+Ø+Ø ey+le-Ø-mış+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

lāyık+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“dahı sığın ol allāha ki diridür...” 391a/6

diri+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...bizi müttakılere imām kılğıl...” 393a

imām+Ø+Ø kıl-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+ğıl

“... baña hikmet bağışla dağı beni şâlihlerle yitişdür dağı baña yahşı ad kıl” 397b/4

yit-iş-dür-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

ad+Ø+Ø kıl-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“... kırtar beni” 416a/4

kırtar-Ø-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tağrı te‘ālā baña (6) hidāyet vere doğru yola...” 416a/5-6

hidāyet+Ø+Ø ver-Ø-e+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“medyen ehlinde ki okurıdsen anlar sen üstine bizüm āyetlerümüzi lakin biz resüller gönderirdük...” 419a/5

resül+ler+Ø gönder-Ø-ir+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø+dü+k+Ø

“... oldur ölülerini dirilden...” 440a/5

dir-il-d-Ø-en+Ø+Ø

“...nice musahhar idipdür ayla güneşi her birisi yörür feleginde” 445a/4

musahhar+Ø+Ø id-Ø-ip+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tağrı te‘ālā yaraqlayupdur (4) sizün muhsinlerünize ulu müzd...” 454a/3-4

yaraqla-Ø-yıp+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tağrı te‘ālādur gönderen yılleri...” 469b

gönder-Ø-en+Ø+Ø yıl+ler+i

“...tağrı te‘ālā dur kitabı indüren haqqıla” 522a/5

kitab+Ø+ı in-dür-Ø-en+Ø+Ø

“biz ögüt viricilerbiz halka...” 534a/6

ögüt+Ø+Ø vir-Ø-ici+Ø+ler

“ağa tağrı te‘ālā ulu müzd virecekdür...” 552b

müzd+Ø+Ø vir-Ø-ecek+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tağrı te‘ālā (7) tevbe viricidir...” 557b/6-7

tevbe+Ø+Ø vir-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“dağı gökleri yapduğ elümüzle dağı biz genişlik idiciyüz ...” 564a/6

geniş+lik+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+yü+z

“biz ne yahşı döşeyiciyiz...” 564a/7

yahşı+Ø+Ø döşe-Ø-yici+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+yi+z

“...tağrı te‘ālā destür vire (7) kime dilese...” 568b/6-7

destür+Ø+Ø vir-Ø-e+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“...oldur güldüren (570a) ve ağladan...” 569b/7-570a

gül-dür-Ø-en+Ø+Ø

ağla-d-Ø-an+Ø+Ø

“... oldur helāk iden (4) ilerüki ‘ād kavmini ...” 570a/3-4

helāk+Ø+Ø id-Ø-en+Ø+Ø

“oldur ol ibtidāsuz ve āhîr intihāsuz daḥî āşikāre ve gizlü...” 580b/5

ibtidā+Ø+suz+Ø+Ø

āhîr+Ø+Ø+Ø+Ø

intihā+Ø+suz+Ø+Ø

āşikāre+Ø+Ø+Ø+Ø

giz+Ø+lü+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā muḥkem kuvvetlūdūr ġālibdür...” 584a/6

ġālib+Ø+Ø+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā yazupdur levḥ-i maḥfūẓda ki ben ġālibmen...” 588a/6

yaz-Ø-up+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā katı ‘ikābludur...” 589b/2

‘ikāb+Ø+lu+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“... ol allāh birdür andan özge tañrı yokdur pādīşāhdur münezzehdür ‘ayıblardan (5) selāmdur ĩmīn idicidür...” 592a/4-5

ĩmīn+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...ol tañrı te‘ālā yaradıcıdır ‘ademden vücūda getiricidür şüretler viricidür” 592a/6

şüret+ler+Ø vir-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

getür-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

yarad-Ø-ıcı+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“... yā rabbenā bizi (2) fitne eyleme kāfirlere...” 593b/1-2

fitne+Ø+Ø ey+le-me-Ø+Ø+Ø+Ø+Ø-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā her nesnede mīqdār eylemişdür...” 602a/7

mīqdār+Ø+Ø ey+le-Ø-miş+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā kılacakdur şarplıkdan sonra geñezlik...” 603a/3

kıl-Ø-acak+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“...tañrı te‘ālā kaplamışdur her nesneyi ‘ilmiyile...” 603b/6

kap+la-mış+Ø+Ø+Ø+dur-Ø-Ø+Ø+Ø

“... ol ‘afv idicidür muḥabbet idicidür...” 637b/5

muḥabbet+Ø+Ø id-Ø-ici+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

“... saña şefā‘atı virecekdür senüñ tañruñ...” 643b/7

şefā‘at+Ø+i vir-Ø-ecek+Ø+Ø+Ø+dür-Ø-Ø+Ø+Ø

SONUÇ

1. Eserde tamlananı telaffuz edilmeyen tamlama kullanışları, tamlayan sıfatlama veya sıfat fiil eki aldığı anda tercih edilmiştir. Bunun nedeni “... ol yegregidür yardım edicilerün” örneğindeki gibi belirtme fonksiyonlu tamlamalarda telaffuz edilmeyen bir unsur yargıdaki tamlamanın anlaşılmasına sebebiyet verecekken sıfat fiil ve sıfatlama ekli kullanımlarda böyle bir sorun oluşmamasından kaynaklanır.
2. Değnilmesi gereken bir diğer nokta telaffuz edilmeyen sıfatlama ve sıfat fiil ekleridir. Emir sıfat fiil eklerinin yanında “diridür”, “ğālibdür” gibi örneklerde sıfatlama ekinin de telaffuz edilmediğini görmekteyiz. Bunun sebebi vurgunun tamlayan dışında bir unsura kaymasını önlemektir.
3. Tercümede tamlananı telaffuz edilmeyen kullanımlar, “ālemleri yaradan tañrı”. “bir tañrı” gibi telaffuz edilenlere oranla daha fazladır. Bunun nedeni hem vurgunun bahsedilen vasıf üzerinde toplanmasını sağlamak hem de Kur'an'ın dini bir metin olması dolayısıyla okuyucunun derin yapıda kalan unsuru algılayacak olmasıdır. Diğer yandan “tañrı” kelimesinin tamlanan olarak her tamlamada telaffuz edilmesi metinde gereksiz tekrara sebebiyet vereceğinden bunun önüne geçilmiştir.
4. Eserde en fazla tercih edilen sıfat fiil eki –y(IcI) olmuştur. –y(IcI) morfeminin sıfat fiil eki fonksiyonuyla kullanılması Allah vasıflarını ortaya koymak adına tercih edilmiştir. Aynı sebeple +Ø morfemi olgu sıfatlama eki fonksiyonuyla kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

- Aydın, Hasene (2012), “Dilde Sıfır Birim ve Sıfır Biçimbirimin Kullanımı”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/2 Spring 2012, p.169-181, Ankara
- Banguoğlu, Tahsin (1995), *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Bilgegil, M.Kaya (2014), *Türkçe Dilbilgisi*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum
- Ergin, Muharrem (2013), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul
- Delice, H. İbrahim (2018), *Türkçenin Sözdizimi*, Asitan Kitap, İstanbul
- Demirci, Kerim (2014), *Türkoloji İçin Dilbilim Konular Kavramlar Teoriler*, Anı Yayınları, Ankara
- Deny, Jean (2012), *Türk Dil Bilgisi*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul
- Gemalmaz, Efrasiyap (1996), (STT’nde işaretli (/./)) “Görev Öğeleri Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 6, s. 1-4. Erzurum

- Karaağaç, Günay (2013), *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara
- Karahan, Leyla (2008), *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Korkmaz, Zeynep (1992), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Küçük, Murat (2014), *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'an Tercümesi*, TDK, Ankara
- Özmen, Mehmet (1996), “Bir Eksiltili Cümle Tipi Üzerine”, Çukurova Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, C. 4, S. 4, s. 71-82, Adana
- Türkçe Sözlük. (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Turan, Zikri (2008), “Gösterme Sıfat Fiili” *Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Akçağ Yayınları, 235-243. Ankara.
- Turan, Zikri (2018), “Türk Dilinin Eklerini Sınıflandırmanın Esasları”, *Türkbilig*, 2018/35: 97-110.
- Üstünoğlu, Kerime (2014), *Türkiye Türkçesinde Yapı Kavramı ve Söz Dizimi İncelemeleri*, Sentez Yayıncılık, Bursa